

Sayı. 15

Sene:1995-1997

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Prof. Dr. M. MÜNİR AKTEPE'YE

ARMAĞAN

TARİH ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL 1997

RUMELİ VİLÂYETLERİNİN DURUMU HAKKINDA
SAFVET PAŞA'NIN II. ABDÜLHAMİD'E SUNDUĞU
1880 TARİHLİ İKİ ÖNEMLİ ARIZASI

Atilla Çetin*

1877-78 Osmanlı-Rus savaşı sonucunda, Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki coğrafyası büyük değişikliğe uğradı. Balkanların doğusunda yeni bir Bulgar krallığı kuruldu. Bosna-Hersek eyâleti Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun işgaline maruz kaldı. Otonom bir vilâyet statüsüne getirilen Şarkî Rumeli, Bulgaristan krallığı ile kısa sürede birleşmek emellerini güttü. Savaş sonrası Rumeli'nin ve kalan Osmanlı topraklarının durumu gerek Osmanlı Padişahı ve gerekse devlet adamlarının ve aydınların daima kafalarını meşgul eden önde gelen konulardan biri oldu. Osmanlı Devleti'nin elinde kalan Selânik, Yanya, Manastır, İşkodra, Kosova ve Edirne vilâyetlerinin korunması, Balkan devletleri arasındaki aşırı ihtiras ve rekabetlerin önüne geçilmeğe çalışılması, ne gibi önlemler alınması gerektiği düşünen insanların meşgulliyeti oldu. İşte bu kişilerden birisi, uzun bir devlet hizmeti ve tecrübesine sahip, sadrazamlık yapmış ve beş kez Hariciye Nezaretinde bulunmuş *Mehmed Es'ad Safvet Paşa* idi. 1880 yılında «Umum Devâir Müfettişliği» görevinde iken, Safvet Paşa 28 Rebiü'l-âhır 1279/9 Nisan 1880 ve 2 Cemâziye'l-evvel 1279/13 Nisan 1880 tarihli arizalarını Padişah II. Abdülhamid'e sunarak, savaş sonrasında Balkanlar ve Osmanlı vilâyetlerinin durumunu gözler önüne serip, küçük Balkan devletlerinin ihtirasları karşısında, Osmanlı yönetiminin ne gibi önlemler alması gerektiği hususlarını açıklıkla ortaya koymuştur.

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Saffet Paşa'nın şahsiyeti :

Mehmed Es'ad Safvet Paşa (1814-1883), XIX. yüzyıl Türkiye tarihinin önemli devlet adamlarından birisidir. Tanzimat döneminin kıymetli kişilerindendir. Âli ve Fuad Paşaların yakın çalışma arkadaşıdır. Bâbüâlî kalemlerinde yetişmiştir. Hariciye Nezaretinde ve dahilî işlerde görevler yapmıştır. Meclis-i Tanzimat, Meclis-i Vâlâ, Şurâ-yı Devlet gibi meclislerde üyelik ve başkanlık yapmış, Maarif, Adıye, Ticaret vb. nazırlıklarında bulunmuştur. Eğitim kurumlarının açılması ve modernleşmesinde hizmetleri geçmiştir. Sadaret Müsteşarlığı, beş defa Hariciye Nazırlığı yapmıştır. 21 Şubat - 3 Aralık 1878'de Sadrazam ve Hariciye Nazırı olmuştur. İki defa Paris'e büyükelçi olarak gönderilmiştir. Birinci sefaret, Haziran 1865-Eylül 1866, ikincisi ise, Aralık 1878-Temmuz 1879 tarihleri arasındadır. 1879'da İstanbul'a dönüşünde kendisine onore edici bir şekilde «Devâir-i âliyye Müfettiş-i Umûmîsi» görevi verilmiştir. 1882'de son kez Hariciye Nazırı atanmış ise de, kısa sürede eski görevine iade edilmiştir. Ölümü 1883'te İstanbul'dadır¹.

Safvet Paşa, 50 yılı aşan devlet memuriyeti döneminde, ülkesine ve milletine önemli ve hayırlı hizmetlerde bulunmuştur. Zamanında Fransızca'yı lâyıkıyla bilenlerden ve Türkçeyi kusursuz yazanlardandı. Türkçeyi sade ve açık bir şekilde yazardı. Yazısı ince ve süratli idi. Siyasal yazışmalarda maharet sahibi idi. II. Abdülhamid'e sunduğu lâyiha ve arızalarında siyasal, idarî, toplumsal önemli konulara değinmiş ve çözüm yollarını göstermiştir. Belgeleri, kıymetli ve ileri görüşlü, fikirleri isabetli bir kişi olduğunu kanıtlamaktadır.

1 M. Z. Pakalın, *Safvet Paşa*, İst. 1943; M. K. İnal, *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar*, İst. 1961, s. 809-894; J. L. Bacqué-Grammont, Sinan Kunalalp, Frédéric Hitzel, *Représentants permanents de la France en Turquie et de la Turquie en France*, İst.-Paris 1991, s. 129-130; Atilla Çetin, «İstanbul'un imarı hakkında Safvet Paşa'nın bir arızası», *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 91 (Temmuz 1994), s. 23-25; ay., «Deniz ticaret filosunun önemi ve teşkili hakkında Safvet Paşa'nın bir arızası», *a.g.d.*, 92 (Ağustos 1994), s. 24-25; ay., «Medreselerin islahına dair Safvet Paşa'nın düşünceleri ve bir arızası», *a.g.d.*, 95 (Kasım 1994), s. 16-18; ay., «Bosna-Hersek hakkında Safvet Paşa'nın iki arızası», *a.g.d.*, 96 (Aralık 1994), s. 22-25.

Safvet Paşa ve Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de durumu :

Safvet Paşa, 9 Nisan 1880 tarihli değerli ve önemli arizasında, Osmanlı-Rus savaşı sonunda Rumeli kıtasının durumunu, idaresinin ıslahını ve yeniden tanzimi konusunu işlemektedir. Rumeli'de toprak kayıpları sonucu, Osmanlı egemenliğinin Selânik, Yanya, Manastır, İşkodra, Kosova ve Edirne vilâyetlerine inhisar ettiğini, bu bölgeler üzerinde Karadağ, Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan gibi küçük Balkan devletlerinin istilâ emelleri bulunduğunu açıklamaktadır. Rumeli'yi elde tutabilmek için, bir taraftan, mevcut kanun ve nizamnâmelerin hakkıyla uygulanması ve güvenliğin temini, öte yandan, adaletin tam tatbiki eizemdir. Bunun için, Paşa bir dizi önlemler paketi sunuyor. Ona göre, Rumeli bölgesi devletin hayatî bir uzvudur. «*Devletin devam ve bekâsının Rumeli kıtasının idare altında bulunduğu süreye münhasır olabileceğini*» açıkça belirtiyor. Rumeli vilâyetlerindeki hristiyan nüfusun değişik fikir ve amaçlarda bulunmaları, küçük Balkan devletleri tarafından tahrik edilmeleri, okulların propagandaları, devletin bu bölgede yapacağı tasarrufları hayatî bir sorun durumuna sokmaktadır.

Safvet Paşa, 13 Nisan 1880 tarihli ikinci arizasında ise, Rumeli bölgesinin Osmanlı Devleti bakımından hayatî nezâket ve önemini tekrar vurguladıktan sonra, bu bölgedeki Arnavut İslâm unsurundan yararlanarak devamlılığın sağlanması gerektiği hakkında görüşlerini sunuyor. Diğer etnik unsurlara karşı özellikle müslüman Arnavutlar kalkındırılmalı bazı ıslahatlar yapılmalı ve onların cehaletten kurtarılması için maarife büyük önem verilmelidir şeklinde düşüncelerini açıklıyor. Hristiyan ve müslüman Arnavutların durumları karşılaştırmalı inceleniyor. Milliyetçi Arnavutların Berlin Kongresi dolayısıyla Yunanistan'a toprak verilmesine karşı başlattıkları hareket ve İttihad fikirleri güttükleri biliniyor. Müslüman Arnavutlar için maarifin önemi büyüktür. Hristiyan Arnavutlar için birçok okullar açılmıştır. Müslüman Arnavutların durumu oldukça geridir. Osmanlı Devleti müslüman Arnavut unsuruna dayanarak, Rumeli'de hakimiyetini sürdürmek siyasetini gütmelidir. Safvet Paşa, bunu son ve tek çare olarak görmektedir.

Safvet Paşa'nın oldukça ilgi çeken bu iki arizesindeki görüşleri, Rumeli'nin o günkü şartlarında oldukça önemli veriler sunmaktadır. II. Abdülhamid'in daha sonraki yıllarda Arnavutlara büyük ehemmiyet verdiği bilinmektedir. Aynı Sultan bütün saltanatı boyunca Rumeli kıtasını kaybetmemek için azami mesai sarfetmiştir. Nitekim Rumeli'nin kaybindan (1912) on yıl sonra da Osmanlı Devleti tarihe karışmıştır. Safvet Paşa'nın gerçekleri çok önceden sezdiğini ve olaylara objektif bir tarzda baktığını bu belgeler göstermektedir. Aynı zamanda, değerli bir eski Hariciye Nazırının dikkatli ve ince sezgilerini de.

Bu iki önemli belgeyi aşağıda sadeleştirilmiş olarak sunuyoruz. Belgelerin Osmanlıca fotokopilerini ek olarak veriyoruz.

Safvet Paşa'nın Rumeli hakkında birinci arizası :

«Osmanlı Devleti ile Rusya Devleti arasında vukubulan son savaşın yarattığı vahim sonuçlar, öncelikle Osmanlı Devleti'nin Paris Andlaşması ile temin edilmiş olan (tamâmiyet-i mülkiyesi) topraklarının bütünlüğü kaidelerini ihlâl etmiştir. Bu yönden, Osmanlı Devleti'nin vücut ve bekası zamanın icaplarına ve devletler arasında bir ittihad husulüne bağlı muallakta bir sorun hükümüne koymuştur. Avusturya Devleti'nin Bosna-Hersek bölgelerini idaresi altına alması ve Yenipazar Sancağında asker tutması ileride zamanın müsaadesi ile uygulanmaya konması tasarlanmış bir büyük programın başlangıcı olduğundan hiç kuşku bulunmamaktadır. Rumeli kıtasının en önemli bir noktasında bir Bulgar Emareti'nin teşkili ve az bir zaman sonra ona katılacak bir mümtaz eyâletin (Rumeli-i Şarkî) tesisi cihetiyle Osmanlı Devleti'nin Rumeli kıtasında hal ve durumu son derecede nezaket ve önem kazanmıştır. Rumeli'de doğrudan doğruya Osmanlı Devleti'nin idaresinde bulunan mahaller Selânik, Yanya, Manastır, İşkodra, Kosova ve Edirne vilâyetlerinden ibarettir. Bunlardan *Yanya* vilâyeti, Yunanistan'a terki kararlaştırılmış olan mahallerin ayrılmasıyla alanı daralacağından başka, elde kalacak bölgeler hristiyanlarının Yunanistan'a iltihak emeliyle ara sıra şekâvet ve isyan hareketlerinden geri kalmayacaklardır. *İşkodra* ciheti dahi Karadağlıların ifsatları ve iz'açlarıyla devamlı karışıklık ve şekâvet üzere bulunacaktır. *Kosova* vilâyeti dahi gerek Sırpîlular ve gerek Avusturya-

lılar tarafından halkın zihinlerine türlü şeyler ilka olunan yer olub, oranın rahat ve asayiş devâm edemeyecek gibi görünüyor. *Selânik* vilâyetinde ise, bir taraftan Bulgarlar ve diğer taraftan Yunanlıların fesatları eksik olmayıp, orasının idaresi de güçlükler kazandı. *Edirne* vilâyeti de Şarkî Rumeli Bulgarlarının devamlı fesatlarıyla uğraşacaktır. Bu çeşitli haller ve sebepler dolayısıyla, Rumeli kıtasında bulunan mahallerin düzen ve huzur içinde tutulabilmesi iki şarta bağlı olup, bunun *birincisi*, mevcut kanunların ve nizamların hakkıyla ve tamamiyle icra ettirilmesiyle beraber, herhangi bir mahalde bir isyan ve ihtilâl emareleri görülürse, oraya derhal yeterli askeri kuvvetler sevk olunmak üzere Rumeli kıtasında yüzyirmi bin civarında bir büyük kuvvet bulundurulup, bunun uygun yerlere yerleştirilmesidir. *İkincisi*, Devlet-i aliyye'nin şimdiki gelirleri, yalnız Rumeli kıtasının asayiş ve emniyetini temin hususunda orada o miktarda asker bulundurmağa gücü yetemeyeceğinden, bu bölgenin adalet ve hikmet silahlarıyla muhafaza ve idaresi çarelerine teşebbüs olunmalıdır. Osmanlı Devleti'nin sulh (hazer) vakti için müretteb olan askeri yüzbin civarında olduğundan, bunun yarısı mutlaka Rumeli kıtasında bulundurulması lâzım gelir. Bu miktar kuvvet ise, oranın emniyet ve asayişinin korunmasına yeterli olamayacağından, artık Osmanlı hükümetinin Rumeli vilâyetlerinin güzel ve huzurlu idaresine son derecede mesai ve dikkat sarf etmesi icab eder. Bunun için;

Birinci olarak, Berlin Ahidnâmesince tesisine mecbur olduğu yeni idare usulünün bir an evvel uygulamaya konulması,

İkinci olarak, Nizâmiye mahkemelerinin gerek üye ve gerekse başkanlarının ve sair adliye memurlarının hakikaten işinin ehil ve erbab olanlarından seçilmesi ve halkı sıkıntıya sokacak muamelelerin ortadan kaldırılmasıyla, muhakeme usulünün mümkün mer-tebe sadeleştirilmesi,

Üçüncü olarak, Şer'îye mahkemeleri için seçilecek naiblerin zamanın ahvalini bilmekle beraber, ılımlı fikir sahiplerinden, iffet ve istikamet, doğruluk erbabından bulunanlardan intihab olunup bunların şer'î hükümet sürelerinin şimdiki gibi, onsekiz aya hasır olunmayarak beş seneye yükseltilmesi,

Dördüncü olarak, mevcut olan zaptiye neferlerinin jandarma şekline dönüştürülüp efradının islâm ve hristiyan ahalinin ırz ehli takımından seçilmesiyle, subaylarının dahi iffet ve doğrulukla tanınmış ve tecrübe edilmiş olanlardan tayin edilmeleri,

Beşinci olarak, vilâyet merkezlerinde mutasarrıflık ve kaymakamlık bulunan yerlerde hapishanelerin ekserisi insan haps olunamayacak şekilde uygunsuz olduğundan, bunların genişletme, yenileme ve ıslahı çarelerinin mahalle umumi meclis ve idarelerinde düşünülüp icaplarının yapılması hususlarının adı geçen vilâyetler valilerinin dirayet ve hamiyetlerine verilmesi,

Altıncı olarak; adı geçen vilâyetlerde istihdam olunacak kaymakamların islâm ve hristiyanlardan dirayet ve iffet ve doğruluklarıyla tanınmış olan erkân ve muteberlerden olmak üzere, kendi mütevelliyetleri altında olarak, seçilmiş ve tayin olunmuşların valilere havale olunmasıyla Rumeli vilâyetlerine buradan uşak bozuntusu ve ahvali meçhul şahıslardan seçilmiş kaymakamlar gönderilmek usulünün ortadan kaldırılması, umum ahali haklarında farksız ve istisnasız adalet ve hakkaniyet gereklerinin icrası suretiyle hasıl olacağı açıktır. Cenâb-ı Hak ilelebed devletinizi istikrarlı ve payidar buyursun. *Devlet-i aliyye'nin devam ve ibkası Rumeli kıtasının idaresi altında bulunduğu müddete münhasırdır.* Bu bölgede ise muhtelif hristiyan unsurların galibiyet üzere olduklarından başka, her bir sınıfı bir başka fikir ve emeller peşinde buldukları cihetle iş ve yönetimleri pek ziyade zorluklar kazanacağından, adı geçen bölgede hakimiyetin devamı Osmanlı Devleti için hayati bir sorun hükmünde bulunmaktadır. Bunun muhafaza ve güzel idaresine ne derecelerde itina olunmak lâzım geleceği kayıt ve izahtan uzak değildir. Binaenaleyh her sınıf ahali fertlerinin kişisel ve mali emniyeti, ırz ve namusunun korunması.hususlarına Osmanlı hükümeti tarafından pek fazlasıyla mesai ve dikkat sarfedilmesi ve bütün ahalinin kalplerinin kazanılması ve hoşnutluklarının elde edilmesi önemli hususuna itina edilmesi, sonuç olarak, ahaliyi Osmanlı yönetimine ısındıracak görevlerin borç olduğunu bilmek lâzım gelir. Yazılan bu durumlar Rumeli kıtasının bilinen ahvali ve vukubulan değişiklikler münasebetiyle kazanmış olduğu fevkalâde nezaket üzerine hatıra gelen şeyler olup, bunların cümlesi velinime-

timiz Efendimiz hazretlerinin bildiği hususlardır. Bu yönde ve her halde emir ve ferman Sultanındır.

fi 28 R(ebiü'l-âhır) (1)297 SAFVET»²

Safvet Paşa'nın Rumeli hakkında ikinci arızası :

«Son savaşın meydana getirmiş olduğu fevkalâde durumlar ve büyük değişiklikler cihetiyle Rumeli bölgesinin kazanmış olduğu nezaket ve önem, Yüce Padişah katına sunulan diğer değersiz muhtıramda arz ve beyan kılınmıştı. Bugünkü gün Osmanlı Devleti'nin Rumeli bölgesinde topluca dayanak noktası olan kuvveti Arnavutluk'un islâmî unsuru olduğundan bu milletin yaradılıştan hamiyet, dini gayret ve salabetinden yararlanarak fertlerinin Osmanlı saltanatının bayrağına bağlayan ipe tutunması ve barış zamanında tek vücut olarak düşman aleyhine kalkmaları için adı geçen ulusun her türlü mümkün olan hakimâne vasıtalar ve önlemler ile Osmanlı Devletine irtibatlarının sağlanmasına himmet bu yurulması lâzımdır. Bu cümleden olmak üzere, memleketlerinin ziraat ve servetinin kolaylaştırılması ve arttırılması hususunda yolların geçitlerin inşası ve tesviyesine himmet olunmalıdır. Arazisi ziraate uygun olup ta, çorak ve taşlık olan mahaller ahalisini, yer olarak sakıncadan korunmuş olduğu halde, tarıma elverişli olan ve boş bulunan araziye nakl ve iskân olunmaları durumun gereğidir. Sınır üzerinde bulunan yerlerce bu çözüm pek geçerli olmayacağından bu çeşit ahalinin bir miktar muafiyet temini ile, diğer bazı memleketlerde olduğu gibi, askeri köyler şekline dönüştürülerek, gerek diğer kısmın ve gerekse bunların ülkeleri haricinde vasıtaları arama mecburiyetinden kurtulmuş olmaları hâlin icabındandır. Çünkü bazı ileri gelenlerin ifadelerine göre, Arnavutluk dışında geçen nüfusun miktarı üçyüz bin civarında tahmin olunduğundan, bu miktar nüfusun memleketleri içinde yaşamaya muktedir bulunmaları her halde yararlı olacağından şüphe yoktur. Adı geçen millet (Arnavutlar) son savaşın bilinen sonuçlarından, haklı olarak, korkmalarıyla vatanlarının korunması endişesine düşmüş oldukları cihetle, bunların istenilen şekilde idareleri önemli işinin elde edilmesi için, Devlet-i aliyye'ce bundan uygun bir fırsat olamayacağı-

2 Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Yıldız Esas Evrakı : 18/94-13/94/44.

dan ve bunlar biraz daha kendi hallerine bırakılır ise, hariçten vukubulmakta olan fâsit telkinlere kapılıp, derece derece Devlet-i aliyye'den uzaklaşacakları ve sonra bize celp ve meyletmelerinin kâbil olmayacağı pek âşikârdır. Bunun için hemen Yanya, Manastır, Kosova, İşkodra'da ikişer üçer itibarlı ileri gelen kişiler bu tarafa celp edilerek, mahremiyet dâiresine alınıp, Devlet-i aliyye'nin bulunduğu durum ve mevki'in önemi ve Arnavutluk kıtasının tamamıyla düşmanlarla çevrili olmasıyla, kazanmış olduğu nazik durumu kendilerine etraflıca ifade ve beyan olunduktan sonra, kendileri için selâmet ve kurtuluş yolunun, Osmanlı Devleti'ne son derece itaatle hasıl olacağı ve başka yola gidilecek olur ise, vatan ve ülkelerinin düşman ellerine geçeceği anlatılıp, bu tehlikenin def'inin tek çaresinin dahi, genel erkek nüfusun yirmi yaşından altmış yaşına kadar vatanın korunması vazifesini üstlenmeleri meselesi olduğu anlatılmalıdır. Arnavut ulusu zaten askerlik ve silahşörlükle ülfeti bulunduğundan, hariçte istihdam olunmamak ve yalnız memleketlerinin düşman taarruz ve tasallutundan korunması gibi muhterem bir hizmette kullanılmak üzere, daha önce Bosna'da yapıldığı gibi redif veya müstahfız asker itibar olunması ve Arnavutluk hristiyanları tarafından şimdiye kadar hiçbir isyan hareketi görülmemiş olması, islâm unsurunun onlara üstünlüğüne isnad olunmakta ise de, bunların topluca buldukları mahallerde dahi böyle bir istidat his olunmamış olmasına nazaran, şimdi onların bu vatan hizmetinden istisnaları, ayrı tutulmaları, haklarında açık şekilde bir güvensizlik demek olacağı cihetle, bundan dolayı gerek Devlet-i aliyye ve gerekse hemşehrileri hakkında kırgınlıklarını mucib olacağından, askerlik usulünün hristiyan Arnavutlara da uygulanması veyahut buraya celbedilen ileri gelenler güçlü bir sakınca görürlerse terk edilmesi hususları uygun gibi acizâne hâtıra gelmektedir. Gerçi Osmanlı ülkelerinin başka taraflarında kabul edilmiş olan bir usulün, müstesna olarak Arnavutluk'da ittihazı dikkati çekerek, bazı zanlara ve itirazlara sebebiyet vereceği hâtıra gelirse, Arnavutluk islâm ahalisinin Berlin Kongresinden beri birleşme (ittihad) fikirlerinde bulunmuş ve Yunanistan'a kendi memleketlerinden yer verilmek üzere vâki olan duruma karşı, ulusal girişimleri âleme yayılmış ve özellikle Gosine olayı devletleri bile susturmuş olduğundan, şimdi Arnavutluk islâm ahalisinin yalnız vatan ve memleketlerinin muhafazası hakkında, alm-

masına kendilerini mecbur görmüş oldukları bir tedbirin, hiçbir tarafca itiraza yol açmayacağı arz olunur. Bir de vaktiyle bu usul Bosna'ca alınmış olduğuna dahi örnek olarak anlatılır. Arnavutluk'ta dikkate değer bir madde dahi, oralarda maarifin ilerlemesi hususudur. Şöyle ki; birkaç yıldan beri Selânik, Manastır ve Edirne vilâyetlerinde ve sair yerlerde Yunan devleti ve Avrupa'nın muhtelif mahallerinde yerleşmiş Rum tüccar ve bankerlerinin parasal yardımlarıyla silogos yani İlim cemiyeti namıyla kırkbeşi aşkın cemiyetler teşkil ederek adı geçen vilâyetlerde bulunan Rum milleti ve Arnavutluk hristiyanları arasında ilim ve maarifi yaymaya çalışmakta oldukları halde, islâm olan Arnavut milleti için devletçe hiçbir şey yapılmamış ve bu cihetle müslümanlar cehâlet üzere bırakılmış olduğundan, onların dahi her ne kadar hemşehrileri bulunan hristiyanlar derecesinde olamaz ise de, imkânı ölçüsünde, cehâletlerinin giderilmesi hususunda köylerinde sıbyan ve bütün kasabalarında ikinci derecede okullar açılması ve tesis edilmesi gerekmektedir. Yanya'nın içinde sultânî mektebi derecesinde bir büyük Rum okulu mevcut olduğundan, Yanya ve Kosova rüşdiye mekteplerinde derslerini bitirerek diploma alıp çıkan öğrenciler için sultânî mektebi derecesinde olmak üzere orada bir fûnûn mektebi teşkil olunması halin icabı gibi görünmektedir. Bu hususta ve her halde emir ve fermân Sultanımındır.

ff 2 Cemâziye'l-evvel 1297

SAFFET»³